

Eusebi COROMINA i Josep M. MESTRES (cur.)

Aspectes de terminologia, neologia i traducció

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2010, p. 103-118

DOI: 10.2436/15.2503.02.13

Terminologia neològica del transport aeri

EUSEBI COROMINA
Universitat de Vic

Resum

El transport aeri ha conegut en els últims cinc anys una gran activitat i una profunda transformació que han comportat la presència als mitjans de comunicació de notícies i reportatges sobre el sector aeronàutic, habitualment en les seccions d'economia. Sobre aquests textos periodístics i sobre els textos publicats pels llocs web de les companyies Ryanair i Easyjet, s'ha establert un corpus del qual s'ha fet un buidatge a fi d'establir una recopilació de la neologia denominativa en l'àmbit del transport aeri. Aquesta recopilació serveix alhora per a determinar les regles més productives i freqüents en la neologia lèxica del sector, tant la que recorre als recursos propis de la llengua com als manlleus o als calcs. Per bé que no pretén ser un repertori prescriptiu sinó descriptiu de la neologia lèxica d'un àmbit en expansió, pot contribuir a resoldre certes llacunes denominatives dels diccionaris generals i dels especialitzats i, alhora, pot afavorir la comunicació i la continuïtat de l'idioma en àmbits d'especialitat. Aquest recull presenta les entrades convenientment contextualitzades, amb indicació de les variacions en la forma o també amb indicació dels casos de sinonímia.

PARAULES CLAU: manlleus, neologia, transport aeri.

Abstract: *Neological terminology in air transport*

In the last five years, air transport has achieved a high level of activity and a far-reaching transformation which have led to the media presence of news items and reports on the aeronautical sector, usually in the economy sections. These journalistic texts and the texts published by the website of the Ryanair and Easyjet companies were used to compile a language corpus from which neologisms in the sphere of air travel were culled. This compilation also serves to determine the most productive and frequent rules in the sector's lexical neology, both those generated by the language's own resources and loans or calques; while it does not purport to be a prescriptive, but rather a descriptive, reper-

toire of the lexical neology in an expanding sphere, it may help to clear up certain denominative gaps in general and specialised dictionaries and, at the same time, may foster communication and the continuity of the language in specialised areas. This compilation presents the entries duly contextualised, indicating variations in form or else cases in which there are synonyms.

KEY WORDS: loans, neology, air transport.

INTRODUCCIÓ

En els darrers deu anys, el transport aeri ha conegut una gran activitat i també canvis i transformacions importants. Aquest moviment ha tingut en aquest període un ressò notable als mitjans de comunicació, en forma de notícies, de reportatges o bé d'espais d'opinió. Hom coincideix a assenyalar que, com a resultat dels atemptats de l'11 de setembre de 2001 als EUA, comesos a partir del segrest de quatre avions de línia regular, el sector del transport aeri va començar a patir un període de crisi. En un primer moment, hi va haver una baixada temporal del nombre de passatgers. A continuació, es va desencadenar un seguit de fallides de línies aèries i d'altres es van fusionar o bé es van agrupar en aliances aèries.

Paral·lelament a aquests fets, van aparèixer i es van desenvolupar les companyies de baix cost, d'una gran incidència en el nostre territori, que han propiciat un cert desenvolupament de les agències de viatges i del turisme d'avió. Hi ha hagut, alhora, conflictes laborals de pilots o de treballadors dels serveis de terra, com el que va paraitzar l'aeroport del Prat (Barcelona) el 28 de juliol de 2006, o bé episodis reals o temuts de terrorisme aeri. Mentrestant, començava una discussió política, que encara dura, sobre el model de gestió de l'aeroport de Barcelona.

Tots aquests moviments s'han reflectit en els mitjans de comunicació per mitjà de nombrosos espais que han vehiculat textos de l'àmbit del transport aeri. A fi d'avaluar-ne la repercussió en l'estat de la terminologia d'aquest sector socioeconòmic, especialment per a detectar-ne les unitats lèxiques neològiques i els recursos més productius, calia un treball d'extracció i categorització dels neologismes utilitzats.

1. EL CORPUS

La documentació dels neologismes es va fer mitjançant el buidatge de textos de dos periòdics redactats directament en català, els diaris *Avui* i *El Punt*, i parcialment del setmanari *Presència* i d'*El Periòdico* (en la seva versió diària traduïda al català). El període de la documentació abraça del 2006 a principi del 2010, per mitjà del buidatge de notícies, reportatges i articles d'opinió de les versions impreses en

paper i també mitjançant les cerques que ofereixen en les seves hemeroteques en línia. Tot i que són publicacions periòdiques d'informació general, la majoria dels textos seleccionats tracten d'un tema que podríem qualificar d'«específic», que solen aparèixer en seccions d'un certa especialització temàtica com són les d'economia o les de política.

Per a completar el corpus textual de partida, s'han utilitzat també els textos que dues companyies aèries de baix cost ofereixen en català. Es tracta dels llocs web de Ryanair i d'Easyjet, que presenten un nombre considerable d'informació en línia relacionada amb el transport aeri, molt superior a la d'altres línies aèries que també en publiquen en català, com Spanair, Clickair o Iberia. Finalment, també s'hi ha incorporat informació escrita provinent del lloc web del Comitè de Desenvolupament de Rutes Aèries de Barcelona (CDRA), constituït per AENA, la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i la Cambra de Comerç de Barcelona, que té per objectiu promoure el desenvolupament de noves rutes intercontinentals des de l'aeroport del Prat.

2. LES FITXES DE CONTEXT

El resultat de la cerca dels neologismes s'ha registrat en fitxes de buidatge de context, com les següents, en què es recull la denominació (tal com apareix en la publicació), la categoria gramatical, un segment de context, la font (amb identificació de la data) i, finalment, la indicació de la inclusió o exclusió de la unitat recollida respecte d'uns determinats corpus lexicogràfics especificats més endavant:

aeroport d'enllaç <i>m</i>	C
«La unió servirà per reforçar la posició de Madrid com el principal <u>aeroport d'enllaç</u> entre Europa i Amèrica Llatina.»	
<i>El Punt</i> (1) 15 16.06.2009	DIEC No GDLC No DCVB No TERM No

aeroport de connexió <i>m</i>	C
«L'aeroport del Prat ha de tenir una gran oferta dels vols anomenats domèstics però ha d'apostar pels vols intercontinentals amb l'objectiu final d'esdevenir un <u>aeroport de connexió</u> .»	
<i>El Punt</i> (1) 8 18.06.2009	DIEC No GDLC No DCVB No TERM Sí

hub <i>m</i>	C
«El Prat pot arribar a ser un <u>hub</u> si té prou trànsit de passatgers per ser rendible.»	
<i>Avui</i> 13.11.2009	DIEC No GDLC No DCVB No TERM No

3. DETECCIÓ DELS NEOLOGISMES

Com en tot treball sobre detecció neològica, el primer problema que es presenta és determinar si una paraula o un significat són o no són nous. Els tres criteris clàssics de detecció de neologismes¹ no sempre ofereixen el mateix grau d'objectivitat o fiabilitat. Segons el *criteri temporal*, com es pot determinar que un mot ha aparegut en un període recent? Què cal entendre per període recent? De quants anys podem parlar? Pel que fa al *criteri psicolingüístic*, és evident que hi ha nombroses unitats lèxiques que són veritables neologismes i que, en canvi, els parlants no les perceben com a tals paraules noves. Finalment, el *criteri lexicogràfic*

1. Alain REY, «Néologisme: un pseudo-concept?», *Cahiers de Lexicologie*, núm. 28, p. 3-17.

—el fet que una unitat estigui documentada o no en un determinat corpus lexicogràfic— sí que pot aportar pistes sobre la neologicitat d'un mot. És amb aquest últim criteri, desenvolupat per l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA) de la Universitat Pompeu Fabra i pel seu Observatori de Neologia (l'OBNEO), que s'ha inspirat el treball i que ha servit de filtre dels termes susceptibles de ser considerats neologismes.

Així, s'ha considerat que una unitat lèxica és neològica si no apareix, en principi, en tres diccionaris de referència, un de normatiu i dos de descriptius (constitueixen el corpus lexicogràfic d'exclusió):

— DIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: IEC, 2007.

— GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998.

— DCVB = ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. *Diccionari català-valencià-balear*. 2a ed. Palma de Mallorca: Moll, 1980.

Però, a aquests filtres, se n'hi ha afegit un altre. Aquest quart filtre constitueix, contràriament, un corpus lexicogràfic d'inclusió. És a dir, s'ha comprovat que els candidats a unitats neològiques fossin inclosos al Cercaterm, el servei de consultes del TERMCAT en línia, que documenta neologismes avalats per especialistes (el Cercaterm dona accés, d'altra banda, a una base de dades, la Neoloteca, que conté els neologismes terminològics aprovats pel Consell Supervisor del TERMCAT).

Amb l'aplicació del criteri lexicogràfic, doncs, han estat considerades unitats neològiques els mots pertanyents a l'organització conceptual de l'àmbit del transport aeri que:

1) No apareixen en cap dels quatre corpus lexicogràfics, com és el cas d'*aerolínia*, *companyia aèria*, *aerolínia de bandera*, *aliança [aèria]*, *multihub* (manlleu no adaptat), *autohandling* (manlleu no adaptat), *carrer de rodament*, etcètera.

2) Només apareixen en el Cercaterm, com és el cas de *flota [aèria]*, *aeroport de connexió*, *bitllet obert*, *autofacturació*, *línia aèria*, *equipatge de mà*, *ruta [aèria]*, *serveis de terra*, etcètera; i, en un cas, que apareix també al GDLC (recordem que és un diccionari no normatiu), com és l'adjectiu *aeroportuari -ària*.

3) Apareixen, a més del Cercaterm, al DIEC i al GDLC, però no al DCVB. Es tracta només de tres casos: *pont aeri*, *en línia*, *línia aèria*.

4. EL REPERTORI NEOLÒGIC

En total, s'han filtrat noranta-set neologismes:

A

aerolínia
aerolínia de bandera
aerolínia de preus baixos
aeroport de connexió
aeroport d'enllaç
aeroport domèstic
aeroport intercontinental
aeroportuari -ària
aliança [aèria]
arc detector de metalls
autobús llançadora
autofacturació
autohandling

B

baix cost
bitllet obert

C

carrer de rodament
centre de connexions
check-in
[classe] *business*
classe de negocis
classe preferent
classe turista
companyia aèria
companyia aèria de bandera
companyia de bandera
companyia de vols barats
companyia de vols de baix cost
curt radi

D

DEG
desembarcar
distribuïdor de vols internacionals
drets especials de gir

E

EEE

embarcament
embarcar
en línia
en xarxa
equipatge de mà
escàner amb imatges corporals
escàner corporal
espai econòmic europeu
espai Schengen

F

facturació
facturar
finger
finguer
flota

H

handling
hub

I

informació avançada dels passatgers
interconnexió de vols

L

llarg recorregut
llarg radi
línia aèria
línia aèria de baix cost
llançadora
low cost

M

mitjà radi
multihub

N

navegació [aèria]

O

operador aeri

P

passarel·la
 personal de terra
 pont aeri
 porta d'embarcament
 pre-embarcar [*sic*]
 preu baix
 prioritat d'embarcament
priority boarding
 punt a punt

Q

quiosc d'autoservei

R

radi curt
 radi llarg, [vol de]
 radi mitjà, [vol de]
 recorregut curt
 recorregut mitjà
 ruta [aèria]
 ruta domèstica
 ruta intercontinental
 ruta transatlàntica
 ruta transoceànica

S

servei d'assistència a terra
 serveis de terra
slot
speedy boarding

T

targeta d'embarcament
 targeta d'embarcament en línia
 targeta d'embarcament per prioritat
 treballador de terra

V

vol d'enllaç
 vol domèstic
 vol intercontinental
 vol transatlàntic
 vol transoceànic
 vol xàrter

X

xàrter

Z

zona Schengen

5. DISTRIBUCIÓ DEL LÈXIC

Els textos periodístics i els publicats per les companyies aèries analitzats posen de manifest i confirmen que els llenguatges d'especialitat comparteixen amb la llengua estàndard o comuna un nombre determinat d'unitats lèxiques, que, en aquest estudi, no s'han filtrat com a neologismes. Així, comparteixen en l'àrea del transport aeri mots com *avió*, *aeroport*, *ala*, *seient*, *cinturó*, etcètera.

Els neologismes, però, apareixen i augmenten a mesura que les unitats lèxiques s'aparten de la zona compartida amb la llengua comuna i s'acosten a la zona d'ultraespecialització de l'àrea temàtica. Així, se'n troben ja a la zona denominada de *transició a la llengua comuna* (per exemple: *embarcar*, *embarcament*, *transoceànic -a*, etc.), a la zona denominada *central d'especialització* (per exemple: *aerolínia*, *terminal*, *escala*, *vol*, *xàrter*, *equipatge de mà*, *pont aeri*, *flota*, *low cost* [manlleu no adaptat], etcètera) i, finalment i sobretot, a la *zona d'ultraespecialització* (per exemple: *hub*, *handling* [manlleus no adaptats], *serveis de terra*, *slot* [manlleu no adaptat], *carrer de rodament*, etcètera).

Així, els llenguatges d'especialitat presenten un lèxic ultraspecialitzat, un lèxic especialitzat, un lèxic de transició al de la llengua comuna i un lèxic coincident amb el de la llengua comuna, tal com mostra aquest esquema, inspirat en l'esquema recollit per la doctora M. Teresa Cabré² i que, alhora, provenia de Guy Rondeau:³

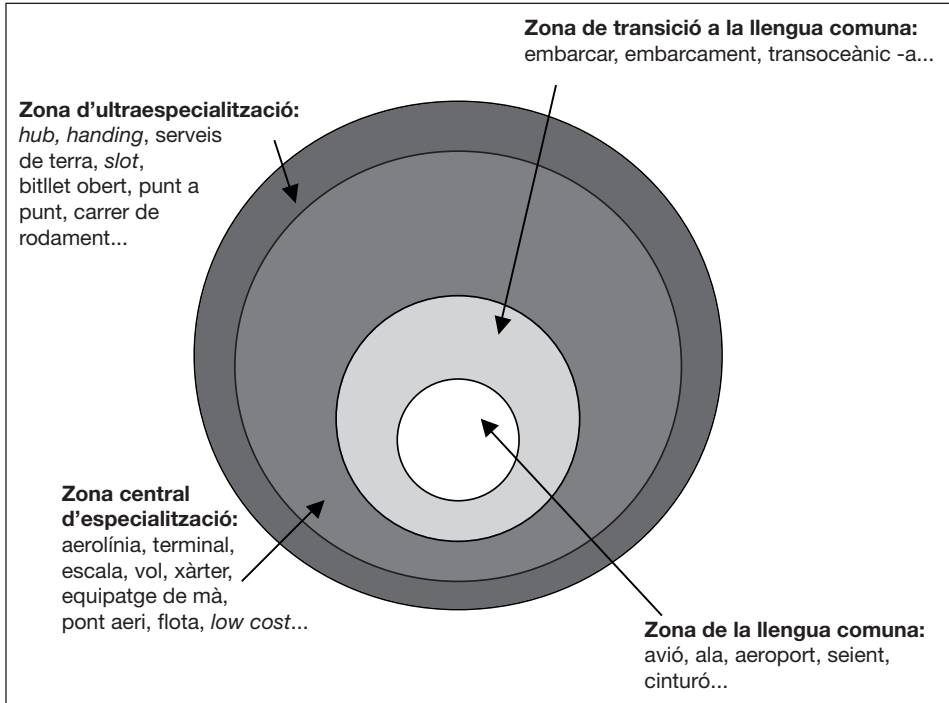

FIGURA 1. Distribució del lèxic del transport aeri

6. LA VARIACIÓ TERMINOLÒGICA

Fet el buidatge, hom pot observar diversos casos de variació, és a dir, de conjunts d'unitats heterogènies per a un mateix concepte. En són una mostra les denominacions genèriques *aerolínia*, *companyia aèria*⁴ o *línia aèria*, al costat de denominacions particulars com ara *aerolínia de bandera*, *companyia [aèria] de bandera*,

2. M. Teresa CABRÉ, *La terminologia: La teoria, els mètodes, les aplicacions*, Barcelona, Empúries, 1992, p. 135.

3. Guy RONDEAU, *Introduction à la terminologie*, Chicoutimi (Quebec), Gaëtan Morin.

4. Tot i que aquest sintagma no apareix en cap dels corpus lexicogràfics que han servit de filtre, l'Observatori de Neologia (IULA-UPF) el recull en la seva base de dades (data del 2003); <http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php> (consulta: 4 gener 2010).

o bé el grup format per *aerolínia de baix cost*, *aerolínia de preus baixos*, *companyia [aèria] de baix cost*, *companyia low cost*, *companyia de vols de baix cost* i *companyia de vols barats*.

Per bé que la normalització terminològica tendeix a restringir la diversitat denominativa amb vista a fixar les formes més adequades per als conceptes de les àrees tècnica, científica, socioeconòmica, professional o de les humanitats i amb vista a facilitar la precisió i l'adequació comunicativa, sempre s'admetrà i serà inevitable una certa variació controlada, tal com fa el TERMCAT en el cas, per exemple, de la denominació que s'ha recollit de *classe de negocis* (sintagma que, en l'àmbit del transport, és considerat secundari respecte de *classe preferent*, per a fer referència a 'la classe intermèdia entre la classe turista i la primera classe, originàriament específica del transport aeri'). En el buidatge, però, encara s'ha trobat una tercera forma per a aquest mateix concepte, que és majoritària en els usos periodístics: es tracta dels manlleus *business* o *classe business*, desestimats pel TERMCAT.

Hi ha un cas especial de variació, en què concorren diverses variants denominatives per a uns mateixos conceptes, probablement deguda a una inseguretat en el domini de l'àrea temàtica o bé de l'idioma. Aquestes variants denominatives es refereixen a la distància en quilòmetres que pot assolir un vol o un trajecte. En aquest sentit, hi concorren denominacions com ara *vol de llarg radi / mitjà radi / curt radi*, o bé *de radi llarg / radi mitjà / radi curt*; i encara *llarg recorregut / recorregut curt / recorregut mitjà*. Pel context en què apareixen aquestes denominacions, en la major part dels casos no és possible determinar amb exactitud la distància a què fan referència cadascuna. Això no obstant, hi ha un seguit d'unitats, també amb diversitat denominativa, que poden ajudar a concretar, en part, aquestes distàncies. Així, s'hi troben, referits a vols, a rutes o a aeroports sintagmes com *aeroport / vol / ruta domèstic -a*; *aeroport / vol / ruta intercontinental*; *vol / ruta transoceànic -a*; *vol / ruta transatlàntic -a*.

No cal dir que, en la comunicació periodística d'informació general, tot i que els textos seleccionats pertanyen a seccions reservades a activitats o a àmbits específics (economia o política), la variació lèxica i terminològica sempre hi és superior que en les publicacions pròpiament especialitzades, atès que el control lexicosemàntic o terminològic que s'exerceix sobre aquestes publicacions és més gran que el que s'exerceix sobre la premsa d'informació general, en part perquè el públic al qual s'adreça no és forçosament especialista o versat en aquests temes.

Aquest control més feble sobre el producte lingüístic que s'observa en la premsa periòdica no hauria de ser excusa, però, perquè s'hi utilitzin equivocadament termes que, de fet, ja han estat normalitzats i publicats. És el cas de l'ús inadequat, en un diari, del terme *autobús llançadora* (o *llançadora*, simplement, que és el 'vehicle de transport que va i ve regularment i intensivament per una mateixa ruta') en lloc del que caldria: *autobús de pista* ('autobús destinat al transport de passatgers entre la terminal d'un aeroport i l'avió').

7. ELS TERMES NORMALITZATS

Dels noranta-set termes recollits, dinou són unitats terminològiques ja normalitzades i difoses pel TERMCAT (representen, doncs, el 19,6 % de tots els neologismes recollits): *aeroport de connexió* [EN, *hub*], *aeroportuari -ària*, *autofacturació* [EN, *self check-in*], *bitllet obert*, *classe de negocis*, *classe preferent*, *classe turista*, *embarcament*, *embarcar*, *desembarcar*, *en línia* [EN, *on-line*], *equipatge de mà*, *facturació* [EN, *check-in*], *llançadora* [EN, *shuttle*], *passarel·la* [EN, *finger*], *pont aeri*, *porta d'embarcament*, *ruta [aèria]* i *serveis de terra* [EN, *handling*]. Són termes que han rebut el vistiplau del Consell Supervisor del TERMCAT,⁵ i que apareixen en la Neoloteca o en el Cercaterm, o bé han estat publicats dins l'obra del mateix TERMCAT titulada *La normalització terminològica en català: criteris i termes 1986-2004*.⁶ La resta de termes extrets del corpus no han estat normalitzats.

Cal recordar que un terme normalitzat es correspon amb la solució considerada preferida en el procés de fixació, unificació o estandardització, exercit per l'autoritat lingüística, que, en el cas del català, són l'IEC i el TERMCAT, que en constitueixen les institucions codificadores. Tal com assenyalen F. Xavier Vila, Marina Nogué i Ignasi Vila a *Estudis d'implantació terminològica*, «una terminologia socialment realista s'interessarà, amb tota probabilitat, per com s'estableix l'autoritat lingüística en una comunitat, i quina relació hi ha entre les institucions codificadores i les pràctiques lingüístiques».⁷ És per això que en les polítiques de normalització terminològica és imprescindible poder avaluar-ne els resultats en els usos lingüístics efectius després d'una etapa de difusió de les solucions terminològiques promogudes, és a dir, és imprescindible seguir-ne i conèixer-ne l'estat d'implantació.

Pel que fa a l'àmbit del transport aeri, ja s'ha remarcat que dinou termes codificats i difosos per l'autoritat lingüística són utilitzats per la premsa, afirmació que caldria matisar. Si bé és cert que aquestes dinou unitats codificades són emprades pels diaris i pels webs de les dues línies aèries ja esmentades, també ho és que quatre d'aquests conceptes són denominats en la major part dels casos per la forma anglesa, en detriment de la normalitzada. Així, hi abunden *hub*, *business*, *finger* i *handling* (en comptes de *aeroport de connexió*, *classe preferent / de negocis*, *passarel·la* i *serveis de terra*). A més, hi ha un cas d'unitat terminològica ja codificada que no és utilitzada en cap dels textos analitzats si no és a través de la forma anglesa. Es tracta del manlleu *slot*, que correspon a la forma catalana normalitzada *torn de vol*, que designa la 'porció d'espai i temps que s'assigna a una companyia aèria perquè

5. Organisme integrat per tres membres de l'IEC, dos del TERMCAT i per dos especialistes designats per l'IEC i el TERMCAT.

6. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat i TERMCAT, Centre de Terminologia, 2006.

7. F. Xavier VILA, Marina NOGUÉ i Ignasi VILA, *Estudis d'implantació terminològica: Una aproximació en l'àmbit dels esports*, Vic i Barcelona, Eumo i TERMCAT, Centre de Terminologia, 2007, p. 26.

una aeronau pugui efectuar les operacions d'enlairament i aterratge en un aeroport determinat'.

És probable que les lleis de la llegibilitat lingüística que se solen aplicar en la premsa⁸ hagin afavorit l'ús dels termes simples *hub*, *slot*, *handling* o [*classe*] *business*, més breus que els equivalents catalans, formats per sintagmes travats. No cal dir que, a aquesta possible causa, se n'hi poden ajuntar d'altres, com ara el desconeixement de les formes catalanes proposades —que, d'altra banda, són més transparents des del punt de vista semàntic— i el fet que en la comunicació de massa s'hi introduïssin primerament en anglès.

8. ELS MANLLEUS

Quant a l'origen dels neologismes detectats, destaca el recurs al *manlleu*, amb catorze unitats, totes provinents de l'anglès, parcialment o totalment: *autohandling* (manlleu no adaptat), *classe business* (adjectiu no adaptat), *check-in* (manlleu no adaptat), *finger* (manlleu no adaptat), *finger*, *handling*, *hub* (manlleu no adaptat), *low cost* (manlleu no adaptat), *multihub* (manlleu no adaptat), *priority boarding* (manlleu no adaptat), *slot* (manlleu no adaptat), *speedy boarding* (manlleu no adaptat), *vol xàrter*, *xàrter*.

D'aquestes catorze formes manllevades, només dues s'utilitzen sempre en la forma adaptada oficialment al català (*xàrter* i *vol xàrter*), i una hi ha estat adaptada lliurement pel diari *Avui* (*finger*); aquest manlleu, que també apareix sense adaptar (*finger*) a l'*Avui* o a *El Punt*, és recollit per la Neoloteca amb la denominació *passarel·la*, forma trobada també en el corpus seleccionat. Cinc més d'aquests manlleus no normalitzats, com ja s'ha assenyalat, conviuen amb les formes codificades ([*classe*] *business*: *classe preferent* o *classe de negocis*; *check-in*: *facturació*; *handling*: *serveis de terra*; *hub*: *aeroport de connexió*). De *low cost* o de *baix cost*, que conviuen amb *preu baix* i *barat -a*, encara no hi ha hagut cap resolució pel que fa a normalització. Les denominacions *low cost* o *baix cost* s'apliquen avui a tota mena d'empreses (hotels, hospitals o clíniques, companyies aèries, etc.) que es basen en la pràctica de preus més baixos que la mitjana del mercat, gràcies a una política rigorosa de costos molt baixos, a una planificació molt a l'avançada de l'activitat i a una automatització o supressió de prestacions habituals dutes a terme per empleats.

9. LA DERIVACIÓ

Cal observar que dos dels catorze manlleus anglesos han estat formats també per derivació, amb prefixos d'origen culte: *autohandling* i *multihub*.

8. Vegeu François RICHAUDEAU, *Le langage efficace*, París, CEPL, 1973 i Eusebi COROMINA, *El 9 Nou / El 9 TV, Manual de redacció i estil*, Vic, Premsa d'Osona, 2008.

De fet, només hi ha dos casos més de prefixació pròpiament dita en tots els neologismes detectats. Es tracta de *autofacturació* i *pre-embarcar* [sic]. Hi ha un cas especial de neologisme format per prefixació (culta) i alhora per sufixació sobre una arrel o base patrimonial: és l'adjectiu *aeroportuari -ària*.

10. LA POLISÈMIA

Hi ha mots que, en origen, havien estat formats per derivació, però que com a termes de l'àmbit del transport aeri hi penetren recurrent a la polisèmia, amb extensió o ampliació de significat de les formes ja existents: són *embarcar*, *desembarcar*, *embarcament*. La neologia semàntica, en què uns termes aporten significats nous a mots ja existents i, tot i ser significats diferents, mantenen una analogia o una relació de semblança amb el significat de referència, es presenta força productiva en el transport aeri (en total, onze casos). S'hi poden afegir, a més dels tres anteriors, *flota*, *navegació* [aèria], *companyia*, *facturació*, *facturar*, *aliança* [aèria], l'adjectiu *domèstic -a* i *ruta* [aèria].

Pel que fa a *facturar*, el DIEC i el GDLC en recullen l'accepció referida al transport aeri; en canvi, el DCVB i el Cercaterm només inclouen aquest verb en l'àmbit de l'empresa i la comptabilitat. Contràriament, el Cercaterm inclou el nom *facturació* (*check-in*) dins l'àmbit del transport aeri, i els altres tres diccionaris, no.

Una cosa semblant els passa també a *embarcar*, *desembarcar* i *embarcament*, que el DIEC, el GDLC i el DCVB només els apliquen explícitament al transport per aigua; i, en canvi, el Cercaterm en recull l'accepció referida al transport aeri.

Quant a *domèstic -a*, aplicat als vols, a les rutes o als aeroports, sembla que es tem davant un calc de l'anglès. En aquest sentit, al *domestic flight*, per exemple, hi correspondria pròpiament el *vol interior* (o *nacional*).⁹

11. LA COMPOSICIÓ

S'hi ha detectat un únic neologisme format per composició, en aquest cas híbrida, per mitjà d'un prefixoide culte i un lexema patronímic: *aerolínia*. Curiosament, aquest neologisme, recollit en la base de dades de l'Observatori de Neologia i datat el 1994,¹⁰ encara no ha estat objecte de normalització tot i l'extensió d'ús. La introducció d'aquest terme en l'àmbit del transport aeri pot haver estat induïda per la denominació anglesa *airline* i possiblement també per la marca *Aerolíneas Argentinas*, companyia fundada el 1950.

9. Recomanació recollida en el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, <http://esadir.cat> (consulta: 3 gener 2010).

10. Trobat a la base de dades de l'Observatori de Neologia (IULA-UPF), <http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php> (consulta: 4 gener 2010).

12. LA SINTAGMACIÓ

Però el gruix dels neologismes estan formats per sintagmació. En total, setanta-quatre, que constitueixen el 76 % de tots els neologismes recollits. Les unitats lèxiques sintagmàtiques, formades per una estructura lexicalitzada, i que en la majoria dels casos s'escriuen amb els components separats, no solen tenir una entrada pròpia en els diccionaris generals (apareixen en la microestructura del diccionari, sovint com a subentrades o bé en qualitat d'exemples). En terminologia, en canvi, els sintagmes travats —procediment molt productiu en neologia— reben el mateix tractament que els termes formats a partir d'un únic lexema i, per tant, tenen entrades pròpies en els reculls terminològics.

aerolínia de bandera	informació avançada dels passatgers
aerolínia de preus baixos	interconnexió de vols
aeroport d'enllaç	llarg radi
aeroport de connexió	llarg recorregut
aeroport domèstic	línia aèria
aeroport intercontinental	línia aèria de baix cost
aliança [aèria]	<i>low cost</i>
arc detector de metalls	mitjà radi
autobús llançadora	navegació [aèria]
baix cost	operador aeri
bitllet obert	personal de terra
carrer de rodament	pont aeri
centre de connexions	porta d'embarcament
[classe] <i>business</i>	preu baix
classe de negocis	prioritat d'embarcament
classe preferent	<i>priority boarding</i>
classe turista	punt a punt
companyia aèria	quiosc d'autoservei
companyia aèria de bandera	radi curt
companyia de bandera	radi llarg
companyia de vols barats	radi mitjà
companyia de vols de baix cost	recorregut curt
curt radi	recorregut mitjà
distribuïdor de vols internacionals	ruta [aèria]
drets especials de gir	ruta domèstica
en línia	ruta intercontinental
en xarxa	ruta transatlàntica
equipatge de mà	ruta transoceànica
escàner amb imatges corporals	servei d'assistència a terra
escàner corporal	serveis de terra
espai econòmic europeu	<i>speedy boarding</i>
espai Schengen	targeta d'embarcament

targeta d'embarcament en línia	vol intercontinental
targeta d'embarcament per prioritat	vol transatlàntic
treballador de terra	vol transoceànic
vol d'enllaç	vol xàrter
vol domèstic	zona Schengen

Els cinc patrons morfosintàctics d'aquests neologismes formats per sintagma-ció són els següents:¹¹

- SN SP: *arc detector de metalls, serveis de terra, targeta d'embarcament, punt a punt.*
- A N: *baix cost, curt radi.*
- N A: *pont aeri, escàner corporal.*
- Prep SN: *en xarxa, en línia.*
- N N: *espai Schengen / zona Schengen.*

Dels sintagmes travats, sembla que *operador aeri* ha estat format per analogia amb un sintagma ja normalitzat en l'àrea del turisme, com és *operador turístic* (Neoloteca). De manera semblant, el sintagma *punt a punt*, normalitzat (Neoloteca) en el terme *connexió punt a punt* (de l'àmbit de la telemàtica), funciona com a locució adverbial i adjectiva neològica en el transport aeri en casos com *vol punt a punt* o bé *operar punt a punt* en la frase: «Són *low cost* que operen *punt a punt* i no en xarxa» (*Avui*). I així, hi ha també *en xarxa*, probablement manllevat al sintagma neològic normalitzat *treball en xarxa* (Cercaterm; de l'àrea temàtica de les telecomunicacions). S'ha detectat, doncs, en el corpus *companyia en xarxa, aeroport en xarxa*, o bé *actuar en xarxa* en la frase «Hi ha companyies que *actuen en xarxa* per alimentar una determinada terminal per fer vols intercontinentals» (*Avui*).

Amb els sintagmes *aerolínia de bandera* o *companyia [aèria] de bandera*, hom fa referència a les companyies amb participació de l'estat i que, sovint, porten la representació del país en el nom o el logotip. A principi dels anys noranta gairebé era impossible volar per Europa si no era amb companyies aèries de bandera. Avui, la major part han estat privatitzades. Malgrat que aquesta denominació ja fa temps que s'utilitza (l'OBNEO certifica *aerolínia de bandera* el 2004),¹² no la recull cap altre repertori lexicogràfic.

Quant a *informació avançada dels passatgers*, la companyia Ryanair, en el seu web, l'explica o defineix així: «Qualsevol informació (passaport o document na-

11. Classificació feta a partir de dues obres fonamentals en la detecció i el mesurament dels neologismes: OBSERVATORI DE NEOLOGIA (IULA-UPF), *Llengua catalana i neologia*, Barcelona, Meteora, 2004, i M. Teresa CABRÉ i Rosa ESTOPÀ, *Les paraules noves: Criteris per detectar i mesurar els neologismes*, Vic, Eumo, 2009.

12. Trobat a la base de dades de l'Observatori de Neologia, <http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php> (consulta: 3 gener 2010).

cional d'identitat emès per la UE o l'EEE) detallada que tinguem sobre els passatgers i els arranjaments de vol es podran revelar a les autoritats governamentals de qualsevol país de l'itinerari. Aquesta informació es coneix com a *informació avançada dels passatgers*.»¹³

Finalment, caldria comentar els dos neologismes formats per *siglació* trobats al corpus, els quals hi apareixen amb la sigla i també amb la denominació desplegada. En un cas, EEE (espai econòmic europeu) fa referència als vint-i-set països del continent que formen part de la Unió Europea juntament amb els de l'Associació Europea de Lliure Comerç (els de l'Associació poden participar en el mercat interior de la UE sense haver d'adherir-s'hi), tots els quals comparteixen normativa en matèria de navegació aèria. En el segon cas, DEG (drets especials de gir) fa referència a un tipus particular de moneda fixada pel Fons Monetari Internacional a manera de denominador comú segons una cistella de les principals monedes usades en el comerç i les finances internacionals (actualment el dòlar dels EUA, el ien, l'euro i la lliura esterlina). Les companyies aèries solen fixar el valor de la indemnització als passatgers (pèrdua, deteriorament o retard de l'equipatge facturat) mitjançant el DEG.

13. LA PRESENTACIÓ DE LES ENTRADES

En el repertori final, les entrades segueixen l'ordenació alfabètica contínua.¹⁴ En els articles, els termes apareixen escrits tal com es presentaven en el corpus (quant a cursiva o rodona, a majúscules o minúscules o l'ús de guionets). Els casos de sinonímia es fan constar en cada entrada i tots els sinònims tenen entrada pròpia. Pel que fa a les variants (ortogràfiques o morfològiques), es presenten a continuació de l'entrada principal i no tenen entrada pròpia dins el recull.

A més de contenir la categoria gramatical dels termes, les entrades reproduïxen un o més contextos del neologisme, fet que n'il·lustra amb transparència el significat. El context va seguit de la font de procedència. Les mostres següents il·lustren l'organització de les entrades:

handling m

Iberia justifica el canvi com una fórmula de guanyar espai a la bodega de l'avió i d'alleujar l'esquena dels operaris que s'encarreguen de fer el *handling* a l'aeroport.

El Periódico, 3.2.2010

Sin.: *servei d'assistència a terra, serveis de terra*

13. Vegeu <http://www.ryanair.com/ca/condicions-generals-del-viatge> (consulta: 2 febrer 2010).

14. En aquest ordre, no es tenen en compte els espais en blanc o els caràcters no alfabètics que es troben en els components dels sintagmes.

servei d'assistència a terra *m*

La pèrdua de la llicència del servei d'assistència a terra (*handling*) del Prat és una prova més del poc interès d'Iberia pel mercat català.

Avui, 1.8.2006

Sin.: *handling, serveis de terra*

serveis de terra *m*

O'Leary vol assegurar-se «un negoci de 25 milions d'euros anuals» i està discutint amb el Prat i Aena com abaratir el cost dels «serveis de terra» i agilitzar-los: es vol estalviar, per exemple, els autobusos llançadora i les passarel·les.

El Punt, 21.11.2009

Sin.: *handling, servei d'assistència a terra*

finger (també **finguer**) *m*

El conseller va explicar: «No sembla clar que es pugui accedir a la petició d'alguna companyia d'embarcar a peu i no a través dels *fingers*.»

El Punt, 25.3.2009

Sin.: *passarel·la*

passarel·la *f*

Està discutint com abaratir el cost dels serveis de terra i agilitzar-los: es vol estalviar, per exemple, els autobusos llançadora i les passarel·les si Barcelona permet que els passatgers caminin per la pista fins a l'avió.

Avui, 20.11.2009

Sin.: *finger*

L'objectiu del treball no ha estat l'elaboració d'un repertori prescriptiu, sinó contribuir a l'elaboració d'un repertori descriptiu de la neologia lèxica d'un àmbit en expansió, que pot contribuir a resoldre llacunes denominatives dels diccionaris generals —descriptius o prescriptius— i també dels especialitzats, i alhora contribuir a l'enfortiment de l'ús social de la llengua en la comunicació especialitzada.